

IV. LETNIK — 6. ŠTEVILKA
SEPTEMBER 1979

Maša OSKUPNOST

glasilo szdl ljubljana moste-polje

25. Maj

UMETNIŠKA PRILOGA

**Pionirjem čestitke
za praznik —
29. september**

**Za domovino —
s Titom naprej!**

MDA Lipoglav '79

Delala sem v brigadi

Proti koncu lanskega šolskega leta me je teta iznenadila z vprašanjem: »Bi šla v brigado?« Malo sem pomislila in dejala: »Zakaj pa ne! Saj vem, da sta tudi vedve z mamó sodelovali na več akcijah in da vaju vežejo nanje kar najlepši spomini.«

Na to teta: »Veš, tudi Peter bo šel. Pravi, da ga veseli delo v brigadi, življenje v taboru, pa družba brigadirjev...«

Sošolka Barbara se je takoj navdušila nad predlogom — in MDB II. grupe odredov je imela tri brigadirje več.

V soboto, dan pred odhodom, smo imeli brigadno konferenco, v nedeljo zjutraj pa smo se otovorjeni z nahrbtniki zbrali pred občinsko stavbo. Ko smo se z avtobusom pripeljali pred tabor, smo zagledali vrsto šotorov. Razporedili smo se po njih. Nekaj brigadirjev je obesilo pred tabor napis MDA LIPOGLAV 79 drugi so odšli po drog za zastavo, nekateri so urejali tabor, po kosilu smo pa kar po šotorih sklepali nova poznanstva, saj je ogled trase zaradi dežja odpadel.

Drugi dan nas je vrgel iz spanja jutranji pozdrav po zvočniku: »Dobro jutro, brigadirji!« In kmalu nato: »Zbor!« Po teku do bližnjega mlina in nazaj in po jutranji telovadbi smo se postavili v zbor — ura je bila točno 5,30 —, dvignili zastavo in zapeli jugoslovansko himno...

Oboroženi s krampi in lopatami smo se ob 6. uri odpravili na traso. Odstranjevali smo grmičevje in manjše drevesne šore — večje smo pustili za naslednje dni. Po malici ob 10. uri smo nadaljevali z delom. Ob 14. uri smo odšli s trase na kosilo, spotoma pa smo še oprali orodje v potoku. Kosilo smo prva dva dni pojedli kar na travi, potem pa je dežurna četa postavila mize in klopi v jedilnici. Popoldne je dežurna četa oprala posodo, drugi pa so urejali oglasne deske, napeljevali vodo v tabor, postavljali ograjo, krasili zvezdo okoli droga za zastavo... Že prvi večer je bil tabor ves lep.

Zvečer ob 7. uri smo se postavili v zbor in spustili zastavo, potem pa smo odšli na večerjo. Že prvi večer smo priredili v velikem šotoru brigadni večer: 3. četa je pripravila nekaj skečev, kulturniki nekaj recitalov, potem pa smo skupaj zapeli. Ob 10.

uri smo vsi, razen dežurne čete, odšli na nočni počitek.

Ob delu na trasi in življenju v taboru nam je vse prehitro minilo predvidenih štirinajst dni. Vsak dan smo imeli kako predavanje, prve dni smo doživeli krst brigadirjev vsi tisti, ki so bili prvič v brigadi, ob večerih smo kurili kresove, pa plesali smo, prepevali ob spremljavi Torove kitare — da, Toro je celo uglasbil nekaj pesmi, katere so spesnili sami brigadirji.

Pri delu na trasi smo celo presegali normo. Dobro nam je uspela tudi vikend akcija, ko so nam pri delu pomagali tamkašnji krajan.

V brigadi je bilo zelo lepo. Spoznala sem veliko novih prijateljev in odločila sem se, da bom na akcijo še hodila. In veste, da mi je tudi bratranec Peter rekel: »Še bom šel v brigado!«

Mirjam Stepanek
OŠ Ketteja in Murna

MDA Lipoglav '79: Pesem dela — Foto TODORI

Ko smo mu 5. t. m. čestitali za 60-letnico, se je ljubeznivo odzval našemu vabilu za nadaljnje sodelovanje pri Naši skupnosti in za potrdilo tega segel v svoje spomine. Iz 1. poglavja 167 strani obsegajočega zapisa Dolomiti objavljamo uvodni odlomek

V novo obdobje partizanskega boja

Druga armada italijanske vojske se je po končani Roški ofenzivi septembra 1942 zopet zbrala v svojih izhodiščnih postojankah. Po dolinah okoli Kočevskega Roga se je še valil dim požganih kočevskih vasi. Deportacijski transportni vlaki pa so sopihali proti Reki in kot živino vozili slovensko ljudstvo v taborišča na Rab, v Gonars, Treviso in drugam širom po Italiji — zato, ker je ljubilo svojo domovino in se je uprlo vandalom dvajsetega stoletja — »nosilec dvatisočletne kulture«.

V požganih vaseh se ognji še nism pogasili, ko so miroljubni vračajoči se begunci zamen iskali svoje domove, kjer naj bi nadaljevali svoje mirno življenje. Vse je bilo razdejano, zemlja je točila solze od žalosti, videti je bilo slabše kot takrat, ko je silni Džingiskan teptal Evropo ali turški osvajalec gazil po naših krajih.

V Ljubljani so si fašistični prvaki Grazioli, Roata in drugi ter izdajalci človeštva Rupnik, Rožman in ostali meli roke, češ »končali smo veliko delo, uničili smo partizansko svojat in zopet smo gospodarji slovenske zemlje, na kateri bomo zgradili novo fašistično zgradbo na temeljih svete cerkve, ki nam bo ščitila južni del evropske fašistične trdnjave.«

Mize so bile vseprek polite s šampanjem, pijani prvaki so si s krvavimi in izbuljenimi očmi ter šicoko režečimi usti, iz katerih je kapljala slina, pomešana z vinom, požrešno delili plen »po velikim zmagi« nad neoboroženim ljudstvom. Kot požrešni volkovi, ki trgajo uplenjeno košuto. Vse okoli njih pa je smrdelo po krvi, dimu in fašizmu. Vsaka kaplja po mizi razlita tekočina je bila kaplja krvi slovenskega človeka, ki so jo iz njega izcedile zveri brez srca in usmiljenja.

Ljubljana je obnemela v črnino zavita, nad grozodejstvi, ki so jih počeli nosilci nove kulture, barabari novega obdobja. A le za hip. Ne jokajte ljudje! Naši gozdovi so živi, iz njih se bo razlil val maščevanja po vsej slovenski zemlji in obračunal za vse, kar je bilo krivega storjenega nad vami. Vsaka puška se bo podeseterila, postote-

rila. Vsi računi bodo poplačani, fašistične zveri bodo razgane po vsem svetu, kjer bodo iskale skrite brloge. Toda roka pravice jih bo našla in obračunala z njimi. Mi pa bomo mimo in v sreči gradili nov in lepši dom, novo državo in postavili ljudski družbeni red, so se čule besede naše prerojene vojske, ki je iz gozdov Krima, Mokrica, Snežnika, Roga, Gorjancev in od drugod prenesla val boja v doline, vasi in mesta in obračunala z zvermi.

Ofenziva, ki je bila za nami — čeprav je bila ena najbolj krvavih in najkrutejših, je pokazala, da način boja, ki ga je naša vojska vodi do ofenzive, v novih razmerah ne bo več mogoč. V nekdanjih italijanskih postojankah se je pojavil nov sovražnik — belogardizem, italijanske enote so bile zbrane v večjih oporiščih pa organizirane v gibljivih enotah za boj proti partizanom na odprtem bojišču. Zato je partizanska vojska že med ofenzivo opustila svoj prejšnji način boja po strogo teritorialnem načelu z enotami odredov in grup odredov. Tak način borbenega delovanja je bil v tej fazi razvoja narodnoosvobodilnega boja tako rekoč preživet in iskali smo nov način, ki bi bil uspešnejši, udarnejši in silovitejši. Treba je bilo torej menjati taktiko partizanskega vojskovanja. V zvezi s tem pa so se že pred ofenzivo poleg odredov in grup odredov pojavili samostojni gibljivi bataljoni (na primer proletarski bataljon Toneta Tomšiča, II. letеča grupa odredov, ki je imela po svojem načinu delovanja že poleti 1942 vse karakteristike borbenih nastopov partizanske brigade). Tik pred ofenzivo na Kočevski Rog je že bila ustanovljena I. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada Toneta Tomšiča, po ofenzivi pa še II., III. in IV. brigada, s čimer je bila postavljena osnova naše redne ljudske armade. Te brigade niso več bile vezane na odrejeno ozemlje, marveč so delovale po vsej Sloveniji, včasih tudi prek njenih meja. Veljala je taktika: »Išči sovražnika ti, sicer bo poiskal on tebe. Tolči ga, kjerkoli naletiš nanj!«

FRANC SOTLAR

FRANC SOTLAR je doma z Vevče (rodil se je 1. 1919). V osnovno šolo je hodil v Polju, meščansko pa je l. 1936 končal na Prulah. Tedaj je izgubil starše in ker ni mogel dobiti stalne zaposlitve, se je preživljal s priložnostnimi deli. Vojsko je služil pri planincih v Delnicah od l. 1940 do kapitulacije stare Jugoslavije. Po vmitvi na Vevče se je že junija vključil v narodnoosvobodilno gibanje kot terenski poverjenik za vojaška in mladinska vprašanja. V partizane je odšel v začetku l. 1942 na Pugledu in takoj postal komandir oddelka težkega mitraljeza. Maja istega leta je bil sprejet v partijo. Prek komandirja voda in čete je napredoval do komandanta bataljona, namestnika komandanta brigade, komandanta odreda in načelnika štaba brigade. Po opravljeni oficirski šoli l. 1944 je postal pomočnik načelnika štaba divizije VDV. Ob osvoboditvi je bil major operativnega oddelka divizije VDV.

Po vojni je nadaljeval vojaško šolanje in končal višjo vojaško akademijo in vojno šolo v Beogradu, bil načelnik divizije, predavatelj na višjih vojaških šolah, komandant brigade in divizije. L. 1972 je bil upokojen kot general major. Vendar je še naprej vseskozi delaven. Med drugim je bil pomočnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo, sedaj pa uči kot izredni profesor na usmerjenem oddelku za SLO ljubljanske fakultete za politične vede, novinarstvo in sociologijo; a mnoga leta tudi že piše.

Že ko je med l. 1953—1967 poučeval na višji vojaški akademiji v Beogradu, je izšlo v tipkopisu za interno rabo več njegovih zvezkov teoretičnih osnov o operativni in strategiji, predvsem zalednega zagotavljanja oboroženih sil. V teh letih je napisal tudi vojaško analizo pohoda XIV. divizije na Štajersko in l. 1963 dobil zanj 3. Kajuhovo nagrado.

Za potrebe ZRVS je sodeloval pri pisanju zgodovine NOB na Slovenskem s prispevki, kot npr. VII. in IX. korpus pri zaključnih operacijah ipd. Sodeloval je tudi pri urejanju obsežne biblioteke iz ratne prošlosti naših narodov (Vojno-izdajateljski zavod Beograd). Njegovi medvojni spomini segajo predvsem v čas, ko je bil v zaščitni enoti vojaškega in političnega vodstva NOV in PO Slovenije. To mu skupaj s povojnimi zapiski sedaj dobro pomaga pri pisanju monografije o omenjeni enoti. (Delo bo predvidoma izšlo l. 1980.) Zbranih ima tudi mnogo anekdot iz NOB in naši bralci se jih nekaterih verjetno spominjajo, ko smo jih pred časom objavili v Nsk. Leta 1977 pa je ob 35-letnici bitke II. grupe odredov na Jančah izšlo njegovo delo ENOTNOST FRONTE IN ZALEDJJA.

STANE ROLIH

Stane Rolih se je rodil 24. aprila 1915 v Sežani. V železničarski družini so bili še trije bratje: Tone, Janez in Franc, ki so se vsi po I. svetovni vojni zaradi italijanskih fašistov preselili s Primorske v Zalog.

Osnovno šolo je Stane končal v Zalogu. V letih 1928 do 1931 se je pri Feliksu Svetku izučil mizarske obrti. Že kot mlad fant se je priključil k zaloški Svobodi in tam dobil več prijateljev. Po končani učni dobi je bil nekaj časa brezposelen, a morda se prav zato še bolj zavzeto oprijel političnega in kulturnega dela v Svobodi. Tam je dobil tudi politično in moralno znanje o vlogi delavskega razreda. Bil je zelo resen, preudaren in mirnega značaja. Njegovi sodelavci so bili Jože Mazovec, Polde Tomšič, Adolf Jakhel, Ivan Maček, Tone Sošič, Peter Čermelj, Stane Bobnar, Alojz Dugar, Oton Jemc iz Jevnice, Loboda iz Laz in še nekateri. Shajali so se v kletnih prostorih pri Alojzu Židanu v Zalogu. Nekateri pa so Staneta obiskovali tudi v kletni delavnici na njegovem domu.

Videti je bilo, da e poshopoma dobival posebne, zaupne ilegalne naloge, ki jih je začel prenašati na druge člane Svobode.

Sodeloval je tudi pri organizaciji sodelovanja zaloških svobodašev na zletu v Celju. Po tem zletu je bila Svoboda prepovedana in razpuščena. Člani se niso mogli več sestajati pri Alojzu Židanu, kjer so bile večkrat preiskave, knjižnica pa je bila zaplenjena. Politično zanesljivejši so se večkrat sestajali na Rolihovem domu. Kmalu potem je bilo ustanovljeno novo kulturno društvo Vzajemnost, ki je nadaljevalo z delom spet v kletnih prostorih Alojza Žida-

na. Stane Rolih je postal predsednik Vzajemnosti. Ker pa je bil brez dela, se je od aprila do avgusta leta 1935 zaposlil v Podkorenu pri mizarskem mojstru Šenu. Ta je izjavil, da so Staneta Rolih tamkajšnji orožniki večkrat kontrolirali, zakaj — ni vedel. Opazil pa je, da je Stane Rolih večkrat kam šel in da so ga obiskovali neznani ljudje.

Po izjavi brata Janeza Rolih mi je neki knjižničar Delavske zbornice (Ciril Stukelj) pripovedoval, da se je v knjižnici sestajal tudi s tovarišem Kardeljem, vendar to najbrž ni točno.

Dne 10. avgusta 1953 je Stane Rolih pustil delo in odšel domov, češ da gre na izlet. Ko je prišel domov, ga je mati vprašala, zakaj da je prišel domov. Odvrnil ji je, da gre na izlet. Vzel je nahrbtnik, čevlje za v hribe in nekaj drobnih stvari. Tudi Alojzu Židanu, ki je bil pri njem, ko je izbral opremo, je izjavil, da gre v hribe na izlet. Poslovil se je na kratko, brez posebnih poslovnih besed. Pred odhodom pa je uničil vse slike in dokumente. Mati mu je svetovala, naj nikar ne hodi, ker je bolan. Res je bolehal za jetiko. A ni se ustrašil naporov. Po nekaterih izjavah so ga zadnji večer videli skupaj z Ivanom Mačkom v gostilni pri Mikliču v Ljubljani.

Po nekaj dneh (izjava Adolfa Erbežnika) se je Stane javil z Dunaja, da je srečno prispel.

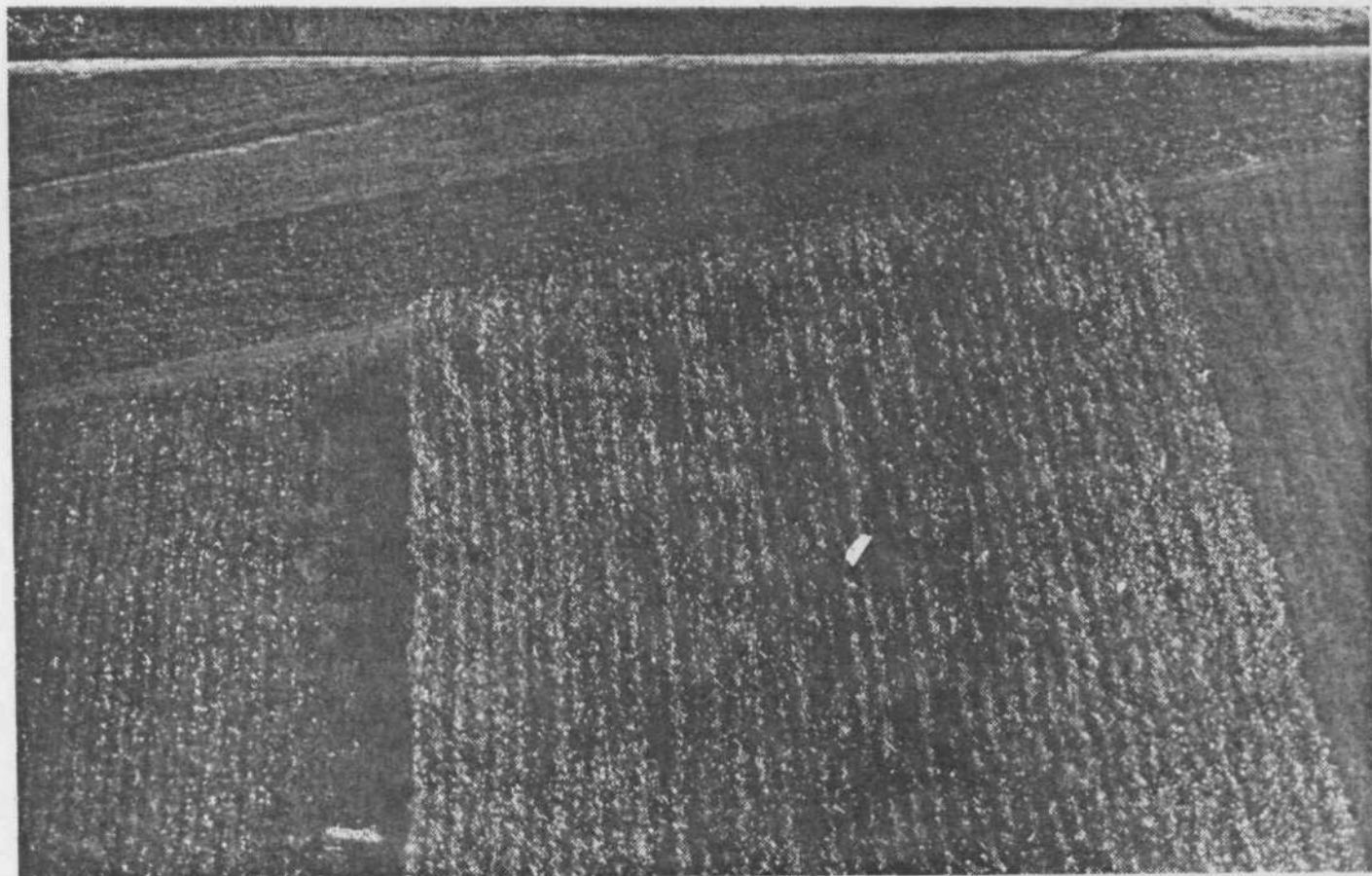
Stane Rolih je bil zelo zanesljiv politični delavec, ki se je z vso prepričanostjo zavzemal za razvoj delavskega razreda prek kulturnega življenja v društvi Svobode in Vzajemnosti.

Stane Rolih (levo) z Cirilom Židanom leta 1934 pred kozolcem ob stari šoli v Zalogu

Bil je dober član partije. Kot močnega in predanega komunista ga je partija poslala v Sovjetsko zvezo, kjer je bil v politični šoli. Imel je vse zmožnosti, da bi pridobil znanje o marksizmu ter spoznanje o delavskem gibanju, ki se bori proti kapitalizmu. Vsega znanja, ki si ga je pridobil v Moskvi, žal ni mogel prenesti med delavce v Jugoslaviji oziroma v Sloveniji. Zahrbtna bolezen gaje pcisilila, da je svoje življenje pustil tujini, za stvar delavskega razreda. Umrl je v tamkajšnji bolnišnici. Tako je ugasnilo njegovo življenje že v začetku — na poti k cilju, ki ga je nosil v sebi leta svojega boja v delavskem gibanju. Naša partija je z njim izgubila mladega komunista, ki je dajal vse za zmago delavskega gibanja in od katerega je naša nova mlada partija še mnogo pričakovala.

ROMAN KLEŠNIK

Nikoli ne bom pozabila tiste noči

Pred dnevi sem na Jarški cesti obiskala Danico Pelikan, avtorico spominov na tisto noč, ko je v bližini njene hiše postal žrtev črne roke Anton Segulin iz Novih Jarš. Spomine, ki jih hranijo v arhivu ZZZB NOV Ljubljana-Moste-Polje, objavljamo z nekaterimi avtoričinimi popravki.

»Ta mesec poteka že 35 let, odkar se je zgodil ta zločin,« se nekoliko zamisli tovarišica Danica, potem pa nadaljuje: »Tistega dne proti večeru sem šla h krojaču Nosetu. Nesla sem mu nekaj starih oblačil, iz katerih naj bi sešil plaščke za moje otroke. Imela sem jih pet, bila je vojna, dohodki majhni. Hudo je bilo. V kuhinji sva se še nekaj pogovarjali s krojačevo ženo, ko zagledava skozi zasteklena vrata moško postavo. Neznanec je narahlo odprl vrata, pogledal v kuhinjo in vprašal: »Vama je znano, kje stanuje Segulin?« Obe sva v en glas odgovorili, da ne veva, saj nisva vedeli, kdo je človek, ki vprašuje po njem. Še danes imam pred očmi tega tujca. Bil je zelo mlad, lep fant kodrastih las in civilno oblečen. Pripeljal in odpeljal se je s kolesom.

Od Nosetovih sem se vrnila domov in dala otroke spat. Pomivala sem posodo in pospravljala kuhinjo, pa sem imela vrata odprta. Takrat sta zelo blizu odjeknila dva strela. Misila sem, da je to opozorilo meni, ker je skozi odprtino vrat padala svetloba v noč, to pa je bilo zaradi zatemnitve prepovedano. Hitro sem zaprla vrata. Bilo je nekaj čez pol deveto in bližala se je policijska ura. Pogledala sem skozi okno, če se kdo približuje. Ker nisem opazila nikogar, sem odnesla pomije na gnojišče, ki je bilo na njivi čez cesto. Tedaj sem zagledala ob medli mesečini nekaj metrov naprej na poti ob naši grmičasto ograji nekaj temnega in podolgovatega. Stopila sem bliže in zagledala Segulina. Hotela sem mu pomagati, da bi se dvignil, takrat pa sem opazila, da je po glavi oblit s krvjo. Hip nato se je pojavil za menoj neki moški in me vprašal, kdo je ta, ki leži na tleh. Tisti trenutek sem spoznala, kaj je strah. Hitro sem pograbila posodo, zbežala v hišo in zaklenila za seboj. Povedala sem svojemu možu, ki je bil že v postelji, da leži na cesti Segulin — ustreljen. Pred očmi pa mi je rastla podoba tistega mladega fanta, ki je pri krojaču spraševal po Segulinu.

Hudo mi je bilo za Segulinom. Dolgo sva delala skupaj pri vrtnarju Šimencu, kjer sva urejala grobove. Bil je dober tovariš, veselega značaja, rad je govoril o Primorskem in o svojem rojstnem kraju, od koder je bežal pred fašizmom. Rad je pripovedoval o ru-

skem ujetništvu v prvi svetovni vojni in kako se je udeležil oktobrske revolucije.

Ko tako leže razmišljam o Segulinu, zaslišim pod oknom rahle korake. Nekdo je potrkal na okno, meni pa je mrzel pot oblit vse telo, preden sem precej glasno vprašala, kdo trka. »Nič hudega, policija, le kar odprite vrata, gremo noter,« odgovori moški glas. Hitro skočim iz postelje. Številna vprašanja mi roje po glavi. Okamenela sem. Drugi moški me potegne v stran, v vežo vstopi tretji in za njim se zaprejo vrata. Vsi trije so bili v civilnih oblekah. Eden izmed njih me začne s hlinjeno sladkim glasom spraševati: »Ste videli moškega, ki leži na cesti? Ali ga poznate? Kdo je tisti moški, ki vas je spraševal, kdo leži na cesti? Ali je imel kolo?...« Za Segulina sem povedala, da ga poznam, za onega tujega pa nisem imela kaj povedati, saj je bila noč in ga nisem dobro videla. Še nekajkrat so ponovili ista vprašanja, na katera sem vedno enako odgovorila, nato pa me je eden izmed njih zelo zaviška pogledal in rekel: »Opravili smo, zdaj greste

lahko spat.« Jaz pa sem se ponovno vrnila k oknu in premišljevala o dogodkih tega večera,« je zaključila svoje pripovedovanje Danica Pelikan.

Naslednjega dne se je po Novih Jaršah hitro razširila vest o umoru, saj so Segulina vsi poznali. Stanoval je v baraki, hranil pa se je pri družini Rupar na Jarški cesti. Še tisto noč je prišla policija tudi k Ruparjevim, od koder je odšel Segulin s tistim mladim fantom, ki se mu je predstavil, da je od policije. Zanimalo jih je, kako je bilo in kdo ga je odpeljal. Hoteli so narediti vtis, kot da hočejo »najti« morilca.

V tistih dneh je bila aretirana vsa Ruparjeva družina: oče, mati in hči Gusti; sina Slavka so aretirali že teden dni pred tem dogodkom. V zaporu so ostali do osvoboditve. Na zunanjem obzidju pokopališča na Žalah je vzidana spominska plošča Antonu Segulinu, aktivistu OF, ki ga je umorila črnaroka 27. septembra leta 1944. Sveži šopek domačih rož. priča, da ga krajanje Novih Jarš niso pozabili.

FR

Skrivna steza

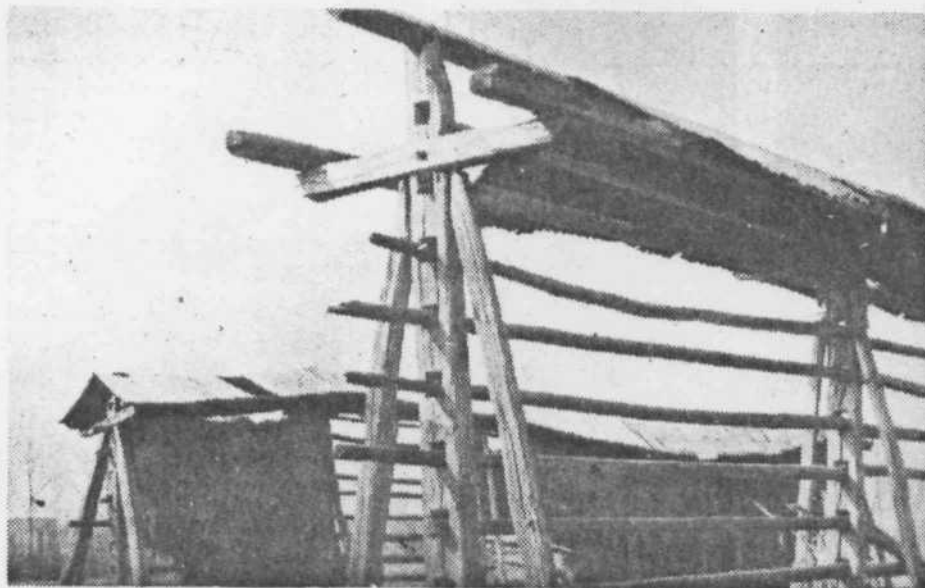
foto AM

POPRAVEK

V prejšnji, 5 številki naše priloge se nam je na 4. strani vrnila neljuba pomota: zadnja beseda v 2. vrstici 3. kolone — pod Kardeljevim citatom — ni trepetanju, marveč trpljenju.

Avtorici in bralcem se opravičujeta za to in za nekaj drugih, tudi tiskarskih napak.

Tiskarna Ljudske pravice
in uredništvo Naše skupnosti

Čakajoč nate, brat!

Foto DUŠAN GERLICA

Radost in brezskrbnost

Dnevi moje, dnevi naše mladosti. Kakšni so ti dnevi? Polni upanja, radosti, brezskrbnosti. Naša edina naloga je hoditi v šolo. Srečna sem v svetu, v katerem živim, vesela vseh majhnih bridkosti, ki me doletijo, ker vem, da bo kasneje življenje vedno zahtevnejše. Dobivalo bo obliko, ki bo odvisna od mene, zatevalo bo več in več; polno bo nalog.

Marsikdo si misli, da je naša mladost enolična. Vstajanje, odhod v šolo, prihod domov, domače naloge. Zaprti smo v učilnicah, premalo imamo igre. Pa kljub temu smo srečni. Vsaj jaz. Rada hodim v šolo. Rada se učim, pa tudi v družbi vrstnikov mi je prijetno, rada imam sošolce, in sošolke, ker so prav taki kot jaz. Skupaj se zabavamo, skupaj sedimo v šolskih klopih in se mučimo in potimo. A pri vsem tem imamo tudi svoje skrbi. Sem rešil prav? On ima drugače?! Slabo bom pisal! In kljub temu sem srečna, posebno če primerjam delo svojih in drugih staršev. Vidim, kako se trudijo, da bi nam olajšali življenje. Mi pa brezskrbno sedimo pred televizorjem in buljimo vanj. Delo za šolo, zabava, veselje. To je naša mladost.

URŠKA JAN

Temelj sreče

Ali sploh veste, kakšno mora biti otroštvo in kakšno je sedaj pri mnogih otrocih? Ne mislite, da je otroštvo lepo, če je otrok obsut z denarjem, a brez toplote in ljubezni. Na svetu so otroci brez staršev, brez doma, brez osnovnih življenjskih možnosti. Kdo jim bo pomagal? Vi? Vojaki, astronauti, vi jim boste pomagali? Kako? Jim boste zgradili skupne domove, jih učili najmodernejšo medicino, jim dajali rakete in jih vozili na Luno ali pa jih boste učili o morilskem orožju, ki je že tako razjedlo polovico otroškega »brezskrbnega« življenja.

Otrok, ki ima vse to, nima toplote, je brez sreče in zaupanja, brez varstva — sploh ni otrok, temveč le robot, brezčutni stroj, ki mu je grobost navada in nujnost.

Jugoslovanski in tudi nekateri drugi otroci poznamo srečno otroštvo; vsaj velika večina. Zato moramo nuditi tudi svojim vrstnikom, ki tega nimajo, lepšo prihodnost. Humana, vzajemna pomoč bi bila temelj sreče vseh otrok na svetu.

SUZANA JERALA
OŠ Jožeta Moškriča

Kako je mogoče?

*Razmajan kozolec
v soteski ne ve,
da so nekoč
na njegovih letah
viseli mrlči.*

*Vrbe nasproti kozolca
ne vedo,
da so nekoč
ob njih umirali ljudje.*

*Joj, ljudje,
kako je mogoče,
da je bilo
toliko žalosti in sovraštva
na tej lepi zemlji?*

TOMO GOLOB
OŠ Vide Pregarc

TO JE BILO ŽE LANI

Odprla sem radio.

»Kad si sam, kad je sve tužno,
ti se sjeti nje — Makedonije...«

V meni se nekaj zgane, ohrotni me, oči se mi napolnijo s solzami.

»Kako je bilo lepo!«

»Kje?« me vpraša Sašo.

Ne odgovarjam mu. Pred očmi se mi vrstijo prizori:
Ohrid, Skopje, potovanje tja, potovanje nazaj.

Bila sem srečna, ko sem zvedela, da grem na Srečanje prijateljstva v Skopje. To je bilo že lani. Takrat še nisem slutila, da človek lahko živi tako noro prijetne dni. In vendar se mi sedaj zdi, da vsega skupaj ne bom nikoli pozabila. A solze vztrajno tečejo.

Mislim nate, ko bedim,
in sanjam isto, kadar spim —
o tebi, ki napravil si me pobito
in zdaj, zdaj vem, kaj je moj cogito.

Seveda, rodilo se je veliko prijateljstvo. Maja, Ksenija, Miranda, Selvet, Mario, Dodo, Olja, Zrino...

Premetavam razglednice, ki sem jih dobila od njih.

Zakaj vendar, zakaj ima čas tolikšno moč? Vedno redkeje dobivam te razglednice.

Vstanem. Pregnati hočem misel na pretekle dni, na tiste lanske dni čudovitega bivanja v Skopju.

A v tistem se v meni vžge spomin, spomin, ki boli.

Spomnim se tistega, česar si najmanj želim. Padem na posteljo in tulim...

Zakaj tulim?

Tudi to je način sproščanja energije. Energije ali žalosti.

Odvisno od položaja ali načina uporabe.

Tretji pa jezdijo dalje.

Jezdijo ali pa so jih zajahali drugi.

Vpreženi so ali pa so vpregli druge.

Socializem ali kapitalizem.

Socializem! Natanko ta, ki med drugim omogoča taka srečanja, kot je bilo tisto v Skopju.

Nova salva solz...

Tretji pa jezdijo dalje,
čeprav...

MAJDA ZEKIĆ

Lesk v njenih očeh je ugasnil

Iris je sedela ob železniški progi in zrla v oddaljujoči se vlak. Naenkrat so ji solze zameglile pogled modrih oči. Vlak je postal čedalje bolj moten, namesto njega ji je pred očmi vstajala podoba moža črnih las. Smehljaj se je in njegove živahne oči so imele za vsakogar pogled. Zdrnila se je, ko ji je solza kanila na roko, kjer je na le-vici še vedno nosila prstan. Prstan! Beseda — pojem, ki mnogim pomeni začetek sreče, je v njej obujala skeleče spomine še nezacelejene rane.

»Leto dni!« je zračunala. Leto dni pre-magovanja in pozabljanja!

Pogledala je na uro in vstala s klopce, saj so se bile zapornice že pred nekaj časa odprle.

Zagledala je pročelje moderne klinike in rešilni avto, ki se je pravkar ustavil pred vhodom. V hipu je pozabila na vse, videla je le nebogljeno postavico pred belim prekrivalom nosil. »Dr. Iris, prometna nesre-ča! Ubogi otrok, verjetno ne bo preživel,« jo je sprejela glavna sestra. Iris je zopet postala zdravnica, človek, ki ima srce in znanje za vse. Ko je čez dobri dve uri slekla operacijsko haljo in s pogledom spremljala stražista, ki sta porivala nosilo skoz vrata, jo je zopet prešinila bolečina spoz-nanja: »Tudi jaz sem nekoč imela otroka, tudi zanj so se bojevali, vendar v boju s smrtjo ta ni hotela predati svoje žrtve...«

»Dr. Iris! Srčni infarkt — oddelek D. Nujno!« je zadonel glas po zvočniku. Iris se je siloma zbrala, saj je vedela, kam pripelje

sanjarjenje med dolžnostjo. Saj bo imela cel večer in dolgo noč za premišljevanje. Vendar kot tolikokrat doslej, svoje bolečine ne bo mogla pomiriti.

Ko se je zvečer vračala z dela, je pred hišo zagledala mlad par, srečen ob po-gledu na novorojenega otroka. Iris je uma-knila pogled, hitro stopila v predsobo in se naslonila na vrata. »Le zakaj ne morem vsaj malo pozabiti na svojo nesrečo? Tako ne gre naprej! Sezula se je, kajti visoki in špičasti čevlji so jo utrudili. V dnevni sobi je sedla v naslonjač in kljub njeni volji so jo preplavili spomini...

... Zopet je posijalo sonce in ceste so se posušile. Iris je nestrpno čakala, kdaj bo končala z delom. Živčno je pogledovala na uro in se čudila, kako da se kazalec ne premakne. Nežno je pogledala na sliko na pisalni mizi, kjer je mlad črnolas mož sti-skal k sebi punčko s črnimi kodri in čudovi-timi modrimi očmi. Dekličina roka je počiva-la v roki mlade plavalase žene, ki je stala poleg njiju. Srce je zavriskalo: »Daniel in Maja, pridita!« Ta misel ji je danes nešteto-krat prešinila možgane. »Dr. Iris! Dr. Iris!« je donel glas po zvočniku. Iris je skočila na noge in stekla k vходу. Oči so se ji svetile in kdor se je za njo oziral, je v njej videl po-dobo neskončne sreče. Ko je pritekla v sprejemnico, je zagledala — črne kodre, zlepljene s krvjo. Razširila je oči in jasnost v njih je izginjala. Obrnila je glavo in nosila, na katerih je ležal blede črnolas mož, so ji zaplesala pred očmi...

Iris je vzdihnila in si popravila lase, ki so ji padli na čelo. Vključila je televizor in se napotila v kuhinjo. Glasba na TV je postala preglasna in Iris je kar pomirilo, ko jo je ob-jela tišina. Sprehodila se je po velikem sta-novanju in solze so ji, kot tolikokrat, kar same silile v oči. Končno je pograbila tor-bico in odšla v mesto. Vsemogoča raz-svetljava in nenehni hrup ji nista bila po

godu in kmalu je zopet stala v predsobi osamljenega stanovanja. Zakrila si je oči: Moj bog, kaj bom zmeraj tako sama!? Kaj ni na svetu nikogar, ki bi me potolažil? Oh, smrti dragega moža in ljubljenega otroka ne bom nikoli prebolela. Kaj sploh še iščem na tem svetu?

A ne, ljudje me potrebujejo in misel na smrt prav gotovo ni najboljša.

Pomirila se je in se odločila. Njeni mladi bolniki! Izgubljeni mož in njun otrok! Lesk njenih modrih oči je kazal odločnost.

SPOMINKA MARTIČ

NAPOJ TVOJEGA GLASU

*Kje se ti izgublja glas,
lepotica,
v obdobju moje strašne želje,
oči se mi zapirajo brez svetlobe tvoje.
Zaprto sem v neskončni samoti,
razdraženi sluh mi sanja
čaroben tvoj glas,
prepevam, ko se izgubljam
v tvoji belini,
v tvojem ljubkem sijaju,
lepota me je tvoja
približala raju,
a nad vsem
čarobni napoj tvojega glasu.*

BOJAN KOZLEVČAR
Saturnus

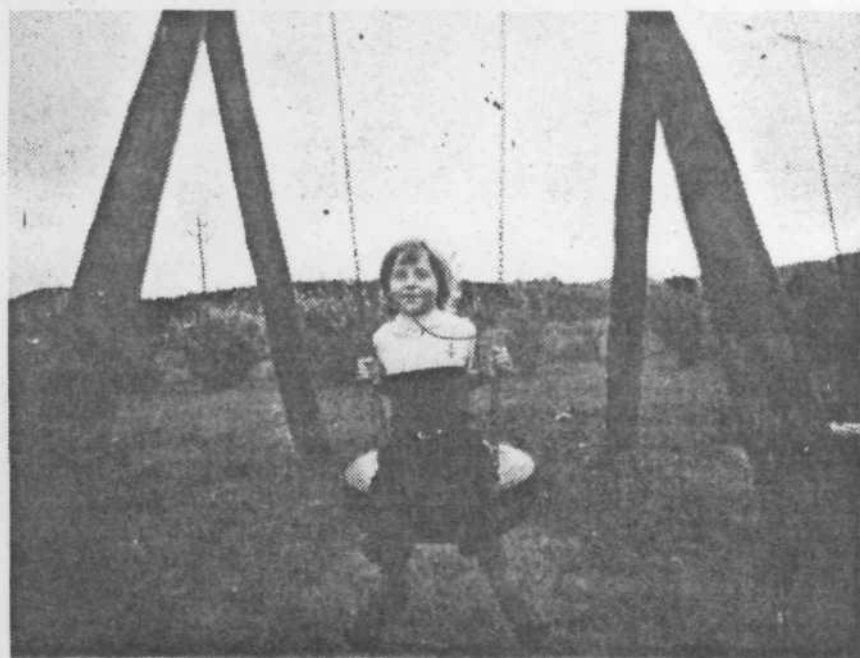
Kje si, narava?

Bilo je poletno popoldne. Po naporni službi v sanatoriju sem se s knjigo v roki podala po strmi asfaltni poti proti betonskemu vrhu Rašici. Na poti sem opazovala beton raznih barv, ki so pre-ganjale pusto sivino. Vsa zadihana sem do-spela do vrha, kjer sem od utrujenosti skoraj padla na klop iz mehke umetne snovi. Zagledala sem se v betonsko mesto, polnih neonskih luči. Po ulicah se je kot kača vila nepretrgana kolona avtomobilov, čeprav so jih že začela iz-podrivati zračna vozila.

Odprla sem staro, oguljeno knjigo, ki je bila izdana še v prejšnjem tisočletju, in začela brati: Ob vodi je rasel najprej ne hudo širok pas gr-movja, potem visoka hosta, ki je bila iz samih ši-rokovejnatih, velikolistnatih in ravnodebelnih dreves. Ozrla sem se okrog sebe in iskala vsaj delček narave, kakršno je pisatelj tako lepo opi-soval. Iskala sem in iskala, a našla sem le ste-belce prašne trave, kukajoče izza razpoke v be-tonu, ki je bila vse prej kot zelena. Stopila sem k nji in jo pogladila, rekoč: Čuvala te bom! Samo ti in sonce sta mi še ostala od nepreglednih savan in gozdov. Pri tem sem se ozrla po soncu, ki me je vse popoldne grelo. Izginjalo je za stolpnica-mi, ki so stale v zahodnem delu mesta. »Kaj nisem nekje brala, da je sonce nekoč zahajalo za gozdovi in gorami?« sem se vprašala.

Vstala sem in stopila proti mestu. Po zraku so se tiho spreletavala zračna vozila. Tudi ta so zamenjala delček narave — ptice. Noč se je spustila nad mesto, ki so ga razsvetljevale neonske luči.

MARJETA KRUSIČ
OŠ TONETA TRTNIKA-TOMAŽA

Samotna

Foto DUŠAN GERLICA

Moji najlepši dnevi

Se nekaj reči sem zložila v že tako preveč natrpan kovček, preden sem ugasnila luč in legla. Od vznemirjenosti nisem mogla zaspati dolgo v noč. Zadnjo noč pred odhodom...

Kar skočila sem iz postelje, ko me je zjutraj ob petih zbudila budilka. Hitro, kot še nikoli, sem se pripravila na odhod. V MDA, mojo prvo brigado. Se slovo od domačih in pogled je še zadnjič objel malo sobico, moj azil.

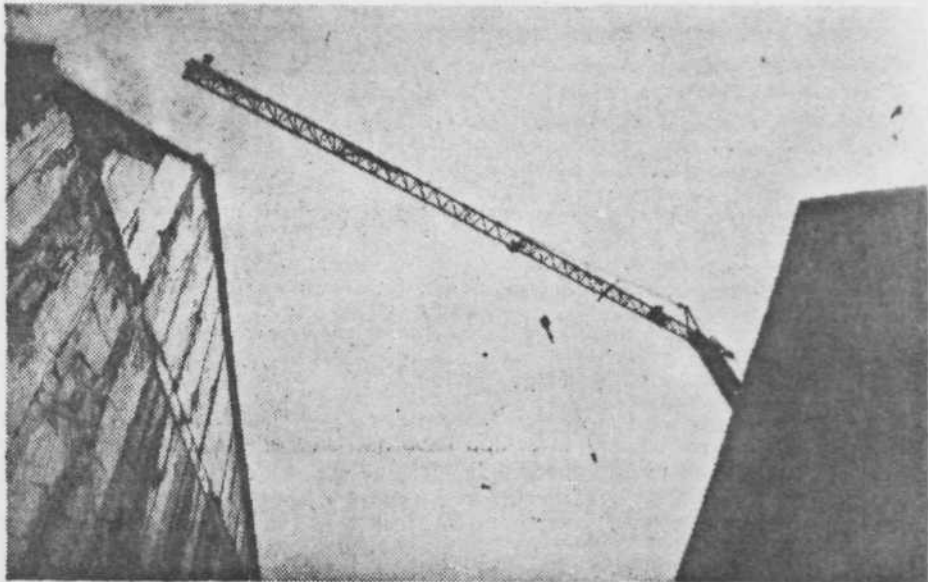
Na železniški postaji je bilo zbranih že nekaj mladincev, tudi veliko neznanih obrazov sem srečala med njimi, a prav kmalu ne bi mogel nihče, ki je sledil našemu sproščnemu, prijateljskemu pogovoru, reči, da se poznamo šele slabo uro. Naš komandant Jože je sklical zbor in v vrsti smo odšli k zastavam okrašenemu vlaku. Prav vso pot do Zagreba smo prepevali partizanske in brigadirske pesmi. Na zagrebški postaji nas je čakal poseben avtobus. Po enourni vožnji smo prispeli v naselje mladih, ki mu lahko rečemo Jugoslavija v malem, saj se tam vsako leto trikrat zbere po tisoč mladincev in mladink iz vseh republik. Ko smo se razvrstili po četah in si ogledali kraj, kjer smo preživeli del počitnic, nam je naselje »Sedem sekretarjev SKOJA« nadomestilo vso toplino doma.

Naš delovni dan je bil poln veselja, a tudi težav. Vstajali smo ob štirih zjutraj. Po umivanju in urejanju postelj je sledila petnajstminutna telovadba, nato pa dviganje zastave ob petju državne himne. Po obilnem zajtrku smo se z avtobusi odpeljali na traso. Medtem ko smo se nekateri kar težko navadili na zgodnje vstajanje in smo še dremali, so drugi že veselo prepevali.

Delo na trasi je bilo naporno. Poleg žele je bila vročina naš neusmiljeni sovražnik. A delali smo vsi. Vse nas je gnala misel, da gradimo svojo domovino, za nas vse, za našega Tita. Drug drugega smo spodbujali s pesmijo in še tako težko delo nam je postalo lahko. Med malico smo se pogovarjali z domačini in prepevali. Tudi dež ni mogel zaustaviti naše vneme. Ob odhodu s trase je bilo živahno. Čeprav utrujeni in premočeni do kože, smo se prišli za roke in zaplesali kolo. To je bilo kolo bratstva in enotnosti. Plesali smo in dež nas ni prav nič motil. Vsak od nas je občutil, da predstavlja neko celoto, ki je ne bi mogel nihče razstaviti.

Složno smo odšli do jedilnice, kjer se nas kuharice razveselile z res dobro pripravljenim kosilom. Po tuširanju in popoldanskem počitku so sledile razne svobodne aktivnosti. Vsak se je udeležil kakega od mnogovrstnih krožkov. Medtem ko so se nekateri učili fotografiranja ali se ukvarjali s športom, so se drugi pripravljali na šoferski izpit, tretji pa smo se izobraževali v političnem in novinarskem krožku... nekateri so pripravljali radijske oddaje ali risali stenski časopis... ipd. Na koncu izmene smo vsi tisti, ki smo se redno udeleževali dela v kakem krožku, opravljali izpite in dobili diplome.

Okoli sedme ure je bilo spuščanje zastave in večerja. Večer smo preživeli vsak dan drugače. Če nismo plesali na centralnem platuju, smo si ogledali kino predstavo ali prisostvovali brigadnemu večeru kake brigade, plesali okoli tabornega ognja ipd. Skratka — širili smo bratstvo in enotnost. Pred deseto uro smo poslušali brigadni dnevnik. Takrat je hitreje bilo srce vsakega izmed nas. Zvedeli smo, kako uspešno je bilo naše delo na trasi ta dan in vsak je želel, da bi bila njegova brigada najboljša. A tudi če nismo bili prvi, je bilo veselje ob doseženih uspehih veliko. Ob desetih nas je pesem Hej, hej, brigadel opomnila, da je prišel čas nočnega počitka. Vsaka baraka je imela stražo, ki se je

Od tu in tam

Foto DUŠAN GERLICA

menjavala vsaki dve uri. Kak zaljubljeni parček je pa le uspel uiti očem dežurnega komandirja in seveda požarnih brigadirjev. Toda, če sem odkrita, tudi požarni je včasih vsaj malo zadrmedel, da so nam nepridipravi iz drugih brigad lahko »ukradili« kako zastavo in smo potem morali plačati zanj »bogato odkupnino« — gajbo ali dve piva ali colca cole — pač glede na vrednost zastave. No, tudi mi smo se znašli in jim kmalu vrnilo milo za drago.

Najtežje je bilo vstajanje. Ko nas je dežurni komandir zbudil, se nam je zdelo, da smo komaj zaspati. Marsikdo se je iz trdega spanca zbudil

namazan z zobno pasto, kremo za britje ali šamponom...

Naše največje samoupravno telo je bila brigadna konferenca, kjer smo skupaj z našim PBK-ajcem (predsednikom brigadne konference) Janezom reševali vsa nesoglasja in pomembnejše zadeve.

V Ljubljano sem se vrnila prepričana, da to vsekakor ne bo moja zadnja delovna akcija. Dneve v brigadi lahko označim kot najlepše v vsej bogati zgodovini moj sedemnajstih let.

JUDITA MOLNAR

VEČER

*Blede proge že prepletajo daljni zahod,
utrujen počiva svet,
v noč se zavijajo polja in ravnine, blede proge se izgubljajo
in meglen mesečev sijaj, osvetilo nebeških gradov,
čez meglo se dviga nema globoka tema,
prinaša prekrasno noč iz sinjega, neznane morja.
Vse objema mir in sen.
Mrak je že davno padel, v gozdničnih gostih,
utihnil so zvoki brezštevilnega ptičjega zbora.
Polnoč se je pustila, z meglico prekrila puste doline,
utihnil je ljudski zbor.
Po cvetni preprogi blodiva sama,
nežno ti stiskam roko v tej noči,
poslušam tvoje nemirne vzdihne, burno dihanje tvoje,
sramežljiv nasme, šepet tvoj.*

BOJAN KOZLEVČAR
Saturnus

Trgajte, trgajte svojo mladost

Ko je človek mlad, dela čas zanj. Lep je, zdrav, razigran, a se tega niti ne zaveda. Še na misel mu ne pride, da tudi zanj pride jesen, ki je v naravi tako čudovita in bogata, za človeka pa...

Narava ne mine. Nenehno se spreminja in obnavlja. Drevo vsako pomlad vzcveti, ozeleni, jeseni pa obrodi. Pozimi počiva le kratek čas.

Ljudje na žalost doživimo eno samo jesen svojega življenja in ko ležemo k počitku, se ne prebudimo več. Zato mora človek, dokler je mlad, ustvariti čimveč. Če pogledamo življenje naših velikih mož, vidimo, da so umrli razmeroma zelo mladi, ljudem pa zapustili neprecenljiva dela.

Ni sreče brez trpljenja. Za vsak, še tako majhen uspeh, se je treba bojevati. Ne smemo se

predajati le trenutnim užitkom, ki velikokrat vodijo v pogubo. Velik problem mnogih mladih je, da se utapljajo v mamilih in iščejo srečo v alkoholu, cigaretah in brezdelju. Kako žalostno je videti mladega človeka, ki uničuje svojo mladost v nesmiselnem uživanju mamil. Čeprav ob tem doživlja občutke trenutne sreče, drvi v propad z neverjetno naglico. Zakaj? Prav gotovo smo pri tem delno krivi tudi mi. Ali nismo vsi skupaj nekakšna celota in ko tako propade del mladih, s tem propade tudi del nas? V tej potrošniški mrzlici sploh ne znamo prisluhniti človeku v stiski. Koliko manj bi bilo takih nesrečnikov, če bi imeli nekoga, ki bi jih vsaj poslušal, jim kaj svetoval, jim vlival vero v življenje in veselje do dela!

Ko nas ni več, nas lahko le naša dela rešijo pozabe. Torej le trgajmo svojo mladost in ustvarimo kaj koristnega za boljši jutri.

BARBARA LESKOVŠEK

IVAN FERLEŽ našim bralcem ni neznan. Pred časom smo ga predstavili kot avtorja monografije o II. grupi odredov. Že tedaj smo zapisali, da piše tudi za mladino in za pionirski praznik smo izbrali poglavje iz njegovega doslej najuspešnejšega mladinskega dela **SIVA DRUŠČINA** z naslovom

POGON

Ker je Sivko nagonsko čutil, da tudi njega lahko krdelo lahko raztrga — kakor je malo prej raztrgalo njegovega tekmeca — se je prikril za grm in počakal, da je siva družina krenila v noč; šele čez čas je odtaval po njenem sledu. Tik za robom skalnega grebena, od koder se je lepo videlo v dolino, je poiskal zaklonišče in legel v zavetje. V prijetni utrujenosti in topi neobčutljivosti je Sivko kmalu zaprl oči.

Ko se je drugo jutro razgnala meglena zavesa in je zimsko sonce obliko planinske vrhove, je ponehal tudi veter. Povsod je bila tista globoka tišina zasneženega gozda, ko se nobeno živo bitje ne počuti dobro. Vodnik krdela je najprej obrnil glavo proti robu gozdička, potem pa nenadoma vstal in zastrigel z ušesi: v daljavi je bolj slutil kakor pa določeno slišal človeške glasove. Stari, izkušeni volk je pritajeno zarežal. Počiva-joče krdelo se je vznemirilo, volkovi so z naježeniimi kožuhmi drug za drugim vstajali z ležišč.

To ni bilo več neustrašeno krdelo, ki je še minulo noč tako predrzno napadlo vaške staje — presenečeni volkovi so začutili, da so v pasti, obkoljeni z vseh strani. Povsod so bili ljudje, v robah nad grapo pa so se oglašili ovčarski psi.

Nekaj manjših volčkov se je začelo umikati iz jarka. Vodja krdela jih je reže ustavil, potem pa se je s tihim in opreznim korakom odplazil proti nasprotnemu robu gozdička; od tod je slišal množico glasov, ki so prihajali z vseh strani; lajež velikih šarplaninskih psov je napolnil s strahom celo starega, izkušenega vodnika.

Človeške stopinje so se slišale že v bližnjem smrečju. Tedaj se je začel vodnik počasi izmikati proti gornji strani jarka. V majhnih presledkih so se za njim zvrstili ostali volkovi. Ko je vodnik prišel že pod skalovje, je počilo. Presenečeno krdelo je zdirjalo nazaj po jarku navzdol. Ko so pa tudi tam zagrmle puške, so prestrašene zveri kakor brez uma planile vsaka na svojo stran.

Prav takrat, ko se je Sivko divgnil, da se tudi sam spusti v smrečje in se pridruži krdelu, so v robu nad njim divje zatulili psi. Hitro se je stisnil nazaj v skrivališče in samo še od časa oprezno dvignil glavo iznad zameta, ki ga je nanese burja. V jarku so grmeli streli in Sivko je videl, kako njegovi tovariši padajo v sneg. Veliki ovčarski psi so planili po njih in se po nasprotnem pobočju pognali proti robu grebena. Spet je odjeknil strel in stari vodnik je najprej klečnil, nato pa se je zavrtel in brez moči zdrsnil v jarek.

V tistem trenutku se je Sivku skozi meglo spomina nenadoma in povsem jasno prikazala slika ograje, v katero ga je še kot majhnega in neobglenega volčiča zaprl stari pastir. Spomnil se je divjega renčanja velikih psov, ki so napadali ograjo, da bi ga raztrgali. Spomnil se je pobege v prostost — in tedaj je s skrajnim naporom v dolgem skoku planil z ležišča in se ob presenečenem lovcu, ki je bil že tik njega, bliskovito pognal v dolino. Za njim je zagrmel strel in nekaj vročega mu je oprasnilo uho, toda v naslednjem trenutku je bil že v jarku, kjer je takoj zdrsnil v goščavo.

Stiskajoč se ob breg zamrznjenega potoka, se je priplazil do konca grape in tam, utrujen od prestanega napora in strahu, ob starem boru sedel v sneg in prisluhnil v upanju, da pride za njim še kdo iz razbitega krdela. Ko se je prepričal, da ni za njim nikogar več, se je dvignil in počasi odšel proti planinskemu sedlu.

Ko se je nad planino spet razgrnil pajčolan drhtečih zvezd in ko je mraz spet utrdil snežno skorjo, se je Sivko še vedno vzpenjal višje v planino.

Nad robom vrhov mogočne Šar planine se je komaj zaznaven rumenkast svit počasi preli v bleščeč odsev; srebrna mesečina je neslišno osvetlila brezciljno pot osamljenega volka.

Sivko je obstal, in kakor da pri mesecu išče nasvet, kam naj grene, mežikajoč pogledal v zagonetnost brezkončnih višav.

Molčal je mesec, molčale so višave...

Nekaj časa je bilo vse tiho, potem pa se je v

daljavi oglašil zategel volčji klic. Sivko je zadržel in tenko prisluhnil.

To ni bil klic, s katerim je volk vodnik zbiral svoje krdelo. V zavijajočem glasu je drhtela neka pritajena tožba nad osamljenostjo, ki s svojo čudežno močjo vsako zimo znova prebuja strast v volkovih.

Neznana volčica je klicala volka; tudi Sivka je vabila v svatovski zbor.

Prod

Foto: DUŠAN GERLICA

NAŠA SKUPNOST — 25. MAJ

Umetniška priloga. Ureja komisija pri uredniškem odboru Nsk, zanjo odgovarja Marjan Moškrč.